

*Good Practices in Education
Добри практики в образованието*

ОБОГАТЯВАНЕ НА ИЗОБРАЗИТЕЛНИТЕ УМЕНИЯ ПО МОДЕЛИРАНЕ ПРИ УЧЕНИЦИТЕ ОТ ПЪРВИ КЛАС

Елица Александрова

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ – Филиал Враца

Резюме. Статията представя моделирането, като вид изобразителна дейност, в основните три измерения. Съгласно учебната програма по изобразително изкуство за първи клас се акцентира върху индивидуалните потребности на ученика и неговото творческо развитие посредством сетивните системи. Изразяването на идеи и преживявания чрез изобразителни средства при учениците от първи клас обхваща голяма част от учебното съдържание по изобразително изкуство. Анализирани са изобразителната дейност моделиране. Констатирана е необходимостта от практическо приложение на обемно-пластичното изобразяване при учениците в начален етап. Счита се, че това е важен момент от цялостното развитие на техните изобразителни умения. Посочена е система от задачи, чиято приложимост предоставя възможност за обогатяване на уменията по моделиране при учениците от първи клас. Моделирането е процес, чрез който се усъвършенстват и развиват познавателните процеси, което води до натрупване на сетивен опит и позволява изграждане на ярки сетивни образи, стимулиращи активно тяхната изобразителна дейност.

Ключови думи: моделиране; процес; умения; творческа активност

Светът, в който живеем, е бързо променящ се и подчинен на глобалистичните измерения. В този свят човек има нужда от образование, което да подпомага пълноценното му развитие, включващо определен комплекс от умения и компетентности. В отговор на настъпващите предизвикателства през 2006 г. Европейският съюз препоръчва на държавите членки „Европейска рамка за ключови компетентности за учене през целия живот“. Осмата ключова компетентност в Референтната рамка е „компетентност за културна осведоменост и изява“. Тя включва ангажираност за разбиране, развиване и изразяване на собствени идеи и чувства....⁽¹⁾. Знанията, уменията и нагласите, свързани с тази компетентност, се формират и развиват в процеса на обучение по учебните дисциплини от изкуствата, част от които е изобразителното изкуство.

Съгласно Наредба № 5, т. 5 от 30.11.2015 г. учебната програма по изобразително изкуство за I клас предоставя свобода при избора на методи и средства на работа. Акцентираща се върху формиране на знания, умения и отношения. Част от учебното съдържание по изобразително изкуство в първи клас е: изразяване на идеи и преживявания с помощта на изобразителни средства; развиване на практически опит за работа с изобразителни материали и техники. Според действащата учебна програма учебният предмет „Изобразително изкуство“ в начален образователен етап изгражда художествената и естетическата култура на учениците и допринася за развитието на техните творчески способности. Целите и задачите са пряко насочени към формиране на културната компетентност и изразяване чрез творчество. Учебната програма по изобразително изкуство за първи клас включва индивидуалните интереси и потребности на ученика и е насочена към развитие на неговия творчески потенциал с помощта на: емоции и чувства, въображение, памет, мислене, възприемане и отразяване на обекти от действителността, пластички, художествени конструкции, направени от разнообразни изобразителни материали и техники.

Изобразителното изкуство е художествено творчество, пресъздаващо не само външния свят от твореца, но и неговите чувства, мисли и преживявания. Независимо от характера и субективните преживявания на твореца всяко произведение е пряко свързано с действителността. То се разделя на изящно и приложно-декоративно изкуство. Изящното изкуство включва и традиционното пластично изкуство. Пластиката е термин, означаващ използването на физическа манипулация върху материали чрез формоване или моделиране.

Детската изобразителна дейност е доминиращо обвързана с процеса, а не с резултата. Тази констатация разкрива същността на изобразителната дейност и обяснява възникването ѝ като закономерно явление в периода на детството. Заради творческо-действения характер, който притежава, изобразителната дейност се включва сред образователните направления и се обособява като отделна културно-предметна област в началното училище. Функционалното ѝ предназначение се отразява не само в акта на възпроизвеждане, но и в акта на преобразуване на света от страна на детето. Неслучайно нейното осъществяване се свързва със степента на формиране на познавателните процеси, с емоционалната отзивчивост и творческата активност на детето. В процеса на рисуване, моделиране и апликиране чрез изграждането на определена форма детето изразява своите впечатления от заобикалящия го свят, своето отношение към обектите и явленията в него.

Моделирането е вид изобразително изкуство, чрез който се създават фигури и форми от предимно меки материали. Този вид изкуство е достъпно за учениците от начален етап, което води до обогатяване на техните умения.

Изобразителната дейност моделиране провокира изследователския интерес на учени от различни направления, като: Йохан Песталоци, Фридрих Фрьобел, Ян Амос Коменски, Либерти Тед, Рудолф Арнхайм и др. Общото във всички твърдения е необходимостта от практическо приложение на обемно-пластично триизмерно изобразяване при учениците в начален етап. Счита се, че това е важен момент от цялостното развитие на техните изобразителни умения.

Б. Папазов в своите монографии „Изобразителната дейност – моделиране в кръгло“ и „Методика на обучението по изобразително изкуство“ акцентира върху специфичните особености при моделиране, неговото съдържание, методи и похвати. Според автора характерна особеност при изобразителната дейност моделиране е използването на меки материали, като пластилин, моделин и глина. „Изобразителната дейност моделиране се обуславя главно от лекотата и податливостта към формообразуване на пластичния материал“ (Parasov, 1999: 67). Това дава възможност за използването и комбинирането на разнообразни материали и техники.

В първи клас децата се запознават с меките материали глина и пластилин. Те разбират, че обемът заема своето място в пространството и може да се разглежда от различни страни.

По съдържание моделирането се разделя на предметно, сюжетно, декоративно и комплексно. Предметното моделиране включва конкретни изображения, като плодове, зеленчуци, фигури на хора и животни и различни предмети от бита. Сюжетното моделиране съдържа фигурални композиции, с общ замисъл. То изисква по-голяма предварителна подготовка. Декоративното моделиране акцентира върху създаването на декорирани изделия, като вази, пана, маски, орнаменти.

Основните методи на моделиране са: конструктивен, скулптурен и комбиниран.

При конструктивния метод даденият образ се състои от отделни части. Чрез него се придава по-голяма изразителност и детайлност на изображението. Скулптурен метод се използва, когато изображението се моделира от цяло парче. Върви се от общото към частното. Скулптурният метод е по-сложен метод на моделиране, тъй като изисква определено анализиране на дадената форма. Комбинираният метод обединява предходните два метода. В повечето случаи големите детайли се изработват по скулптурния метод, а по-малките – по конструктивния.

Основните техники при моделирането са: сплескване, разтягане, издърпване, вдлъбване, смачкване, прищипване, напластяване, огъване, усукване, търкаляне, нарязи, отпечатване и др.

Изобразителната дейност моделиране допринася за развитието на двигателните и тактилните усещания при учениците от първи клас. Чрез нея се усъ-

вършенстват и развиват познавателните процеси, което води до натрупване на сетивен опит и позволява изграждането на ярки сетивни образи, стимулиращи активно изобразителната дейност.

Целта на експерименталното изследване е в процеса на обучение по изобразително изкуство в първи клас да се апробира методическа система от задачи, която да е насочена към обогатяване на уменията по моделиране.

Задачи

1. Да се създаде система от задачи, която да обогати уменията на учениците по моделиране.
2. Да се моделира триизмерна фигура на човек или друг обект.
3. Изобразяване на специфичните особености на формата.
4. Равновесие на обемните форми и убедително предаване на характер и движение.
5. Да се анализират и обобщят резултатите от експерименталната работа чрез разработена система от критерии и показатели и да се направят съответните изводи.

Хипотеза: предполага се, че въвеждането на система от учебни задачи и прилагането на определени методически похвати на обучение ще окажат влияние върху обогатяване на уменията по моделиране при учениците от първи клас.

Обект на изследването е изобразителната дейност моделиране при учениците от първи клас.

Предмет: обогатяване на уменията по моделиране при учениците от първи клас.

Изследователски методи: дидактически експеримент, анкета, математико-статистически методи.

Методи на обучение: упражнение, демонстрация, рисуване върху класната дъска, конферанс.

Експерименталното изследване е проведено на три етапа:

- предварителен експеримент;
- основен експеримент;
- заключителен експеримент.

Приложената система от учебни задачи не нарушава действащата учебна програма по изобразително изкуство за първи клас, а подпомага и технологично обогатява процеса на обучение.

В дидактически експеримент са включени ученици от първи клас на СУ „Никола Войводов“ – Враца, в което се обучават ученици от I до XII клас. СУ „Никола Войводов“ се намира в кв. „Дъбника“ и е с професионално направление „Приложна информатика“. В него има назначен специалист по изобразително изкуство, който по годишно разпределение не преподава във всички класове. Експерименталното изследване е про-

ведено с 12 ученици от I^a клас. Родителите на децата участват в експеримента и не упражняват професии, свързани с изобразителното изкуство. Класът се състои от петнадесет ученици. В началото на учебната година един е преместен в друг клас, двама се намират в приемни семейства и са регистрирани в център „Закрила на детето“, което не позволи тяхното участие.

Взимайки предвид спецификата при моделиране, е адаптиран инструментариум за оценка на ученическите творби. Той е подчинен на критерии и показатели, свързани с изобразителна грамотност и художествена изразителност.

Критерии: грамотност, изразителност.

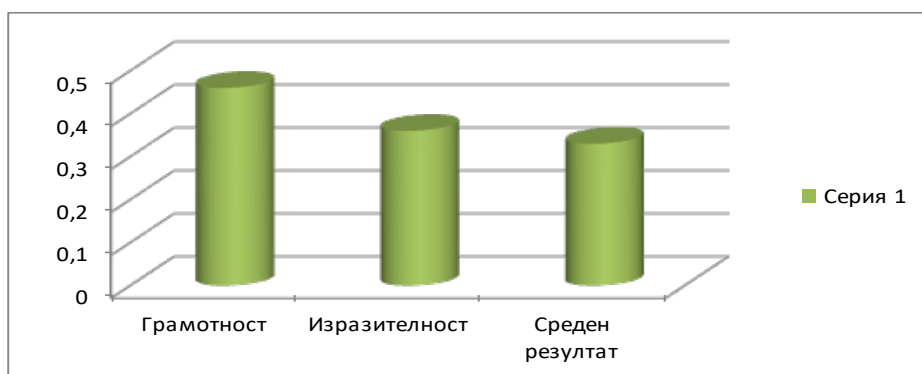
Таблица1. Примерен модел за оценка на ученическите творби по критерии и показатели при процеса моделиране

КРИТЕРИИ						
№	Име	ГРАМОТНОСТ			ИЗРАЗИТЕЛНОСТ	
		показатели			показатели	
		Уравновесеност на формата	Плътност на формата	Комбинираност	Промяна на композиция	Движение на формата
1.	А.А.					
	Средна оценка					

Резултатите от експеримента са изчислени по формулата на поляритетния метод от проективната методика: $K=a.(+1)+b.(+0,5)+c.(-0,5)+d.(-1)/N$, при която а, b, c, d са степените за диференцирана оценка (а – висока оценка, b – добра, c – задоволителна, и d – незадоволителна оценка), а N означава броят на показателите, използвани при оценяване на проявената от едно дете изобразителна грамотност.

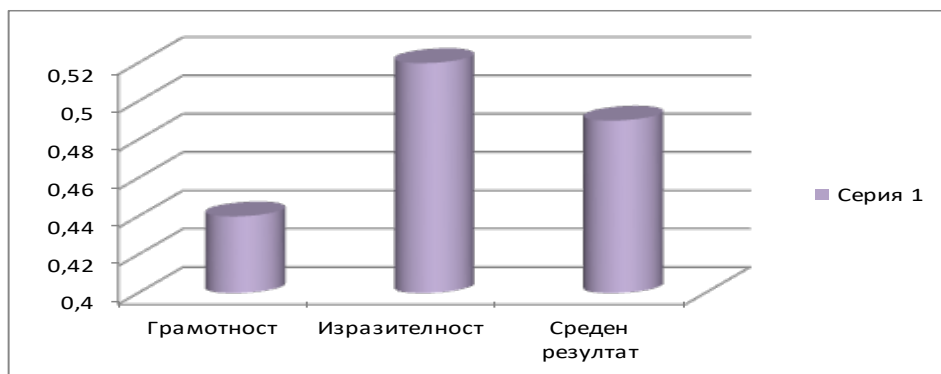
В предварителния експеримент показателите по първия критерий – грамотност (K=46), показват добър резултат. По втория критерий – изразителност (K=36), резултатите леко надвишават задоволителните изисквания. Основната трудност е при моделирането на формата на съответните фигури. В повечето изображения формата не е достатъчно ясна, липсват детайли. Преобладават релефните изображения.

В основния експеримент затрудненията са свързани с движението на горните и долните крайници. Наблюдават се статични изображения. Показателите и по двата критерия отбелязват добри резултати. При степен за добър резултат $K = 0,66 - 0,33$ показателят за грамотност е

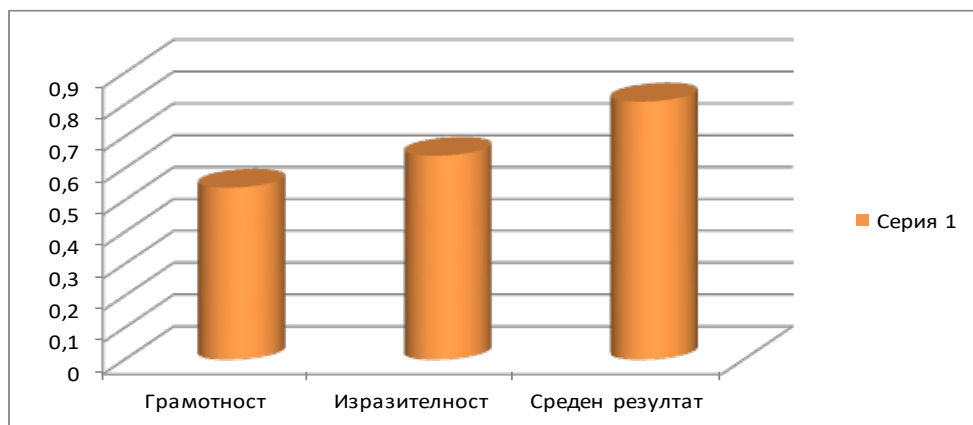
Фигура 1. Резултати от моделирането на учениците по средноаритметичен числов коефициент (К)

$K=0,44$. Вторият показател – изразителност, показва по-високи стойности: $K=0,52$. Чрез него се доказва умението на учениците убедително да предадат характерната форма и движение. Да покажат своята идейна насоченост. Средният резултат отново е добър. Той показва взаимовръзката между двата критерия.

Фигура 2. Резултати от изобразителната дейност на учениците по средноаритметичен числов коефициент (К)

В заключителния експеримент са постигнати конструктивна връзка и взаимодействие на елементите в изображенията, уравновесеност и подробно изобразяване на елементите на формата на изображение, слепване и изтегляне на отделните елементи, наличие на идейна насоченост и иновативност в изображението, убедително предаване на характера и движенията на фигурата.

Фигура 3. Резултати от изобразителната дейност на учениците от първи клас по средноаритметичен числов коефициент (К)

При направения сравнителен анализ на резултатите от предварителния и заключителния етап от дидактическия експеримент на учениците от първи клас при процеса моделиране са отчетени следните резултати.

Сравнявайки критериите от предварителния и заключителния експеримент, се наблюдава значително покачване на стойностите на техните показатели. Показателите по критерий 1 (грамотност) отразяват добър резултат: $K=46$; частично изобразяване на равновесието на съответната форма на изображение; недостатъчно наличие на пластични умения при слепване на отделните елементи. По критерий 2 (изразителност) се отчита добър резултат: $K=36$. Учениците имат умение да комбинират една или две техники, в повечето случаи без конкретна насоченост. Средният резултат от предварителния експеримент при процеса на моделиране е добър: $K=40$. В процеса на моделиране се наблюдава наличие на пластични умения и уравновесеност при формата на изображение. Показателите по критерий 1 (изразителност) от заключителния експеримент показват добър резултат: $K=54$. Учениците умеят да предадат устойчивост на съответната форма на изображение и да комбинират повече от две пластични техники. Показателите по критерий 2 (изразителност) отчитат добър резултат: $K=64$. Голяма част от учениците умеят да предадат характер и отчасти – движение на съответната форма на изображение. Средният резултат от предварителния експеримент при процеса на моделиране е добър: $K=58$. Средният числов коефициент от предварителния експеримент на изобразителната дейност на учениците в първи клас при процеса моделиране е 50% задоволителен

результат, 25% добър резултат и 25% висок резултат. Средният числов коефициент от заключителния експеримент на изобразителната дейност на учениците от първи клас при процеса моделиране е: 50% задоволителен резултат, 75% добър резултат и 25% висок резултат.

Фигура 4. Сравнителен резултат от предварителен и заключителен експеримент при процеса моделиране на учениците от първи клас по средноаритметичен числов коефициент (К)

Изводи

1. Обогаляване на изобразителните умения на учениците от първи клас при изобразяване на специфичните особености на определена форма.
2. Самостоятелно взимане на решение за разположението на фигурите в пространството.
3. Равновесие на обемните форми и убедително предаване на характер и движение.
4. Развиване на креативното мислене при комбинирането на различни материали и техники.

Учениците от първи клас обичат да моделират, защото пластилинът е удобен за манипулация и позволява по достъпен начин постигане на желаната форма. Съчетаването на визуалното мислене с манипулативните действия чрез обемно-пространственото изобразяване е предпоставка за развитието на творческата индивидуалност при всеки ученик.

БЕЛЕЖКИ

1. СОМ, 2018.

ЛИТЕРАТУРА

- Аносова, Е.С. (2005). Особенности скульптурного образа. *Начальная школа*, 1.
- Горичева, В. (1998). *Сказку сделаем из глины*. Ярославль: Академия развития.
- Казакова, Ир. (2006). *Учимся рисовать и лепить животных*. Москва.
- Парамонова, Л. (1999). *Детское творческое конструирование: Для педагогов дошкольных учреждений*. Москва: Карапуз.
- Парамонова, Л. (2002). *Теория и методика творческого конструирования в детском саду*. Москва: Академия.
- Колякина В.И. (2002). *Методика организации уроков коллективного творчества: Планы и сценарии уроков изобразительного искусства*. Москва: Изд. Центр ВЛАДОС.
- Папазов, Б. (1999). *Теория и методика на обучението по изобразително изкуство*. Шумен: Епископ Константин Преславски.
- Папазов, Б. (1997). *Изобразителната дейност – моделиране в кръгло*. Шумен: Епископ Константин Преславски.

REFERENCES

- Anosova, E.S. (2005). Osobennosti skulypturnogo obraza. *Nachalynaya shkola*, 1.
- Goricheva, V. (1998). *Skazku sdelaem iz glinay*. Yaroslavly: Akademiya razvitiya.
- Kazakova, Ir. (2006). *Uchimsya risovaty i lepity zhivotnayh*. Moskva.
- Kolyakina V.I. (2002). *Metodika organizatsii urokov kolektivnogo tvorchestva: Planay i stsenarii urokov izobrazitelynogo iskusstva*. Moskva: Izd. Tsentr VLADOS.
- Papazov, B. (1999). *Teoriya i metodika na obuchenieto po izobrazitelno izkustvo*. Shumen: Episkop Konstantin Preslavski.
- Papazov, B. (1997). *Izobrazitelnata deynost – modelirane v kraglo*. Shumen: Episkop Konstantin Preslavski.
- Paramonova, L. (1999). *Detskoe tvorcheskoe konstruirovanie: Dlya pedagogov doshkolynayh uchrezhdeniy*. Moskva: Karapuz.
- Paramonova, L. (2002). *Teoriya i metodika tvorcheskogo konstruirovaniya v detskom sadu*. Moskva: Akademiya.

SUMMARY OF MODELING SKILLS IN FACULTY FIRST CLASS

Abstract. The article presents modeling as a type of visual activity, in three main dimensions. According to the First Class Fine Arts curriculum, the student's individual needs and creative development are emphasized through the sensory systems. The expression of ideas and experiences, by means of visual means to the students of the first grade, covers a large part of the educational content in the fine arts. The modeling activity is analyzed. The necessity of practical application of the volume-plastic imaging to the students in the initial stage was established. This is considered to be an important point in the overall development of their visual skills. A system of assignments is given, the applicability of which enables the enrichment of modeling skills in first grade students. Modeling is a process through which the cognitive processes are refined and developed, which leads to the accumulation of sensory experience and allows the creation of vivid sensory images that actively stimulate their visual activity.

Keywords: modeling; process; skills; creativity

✉ **Dr. Elitsa Alexandrova, Assoc. Prof.**

St. Cyril and St. Methodius University of VelikoTarnovo – Branch Vratza

Vratza, Bulgaria

E-mail: helly1976@abv.bg